

PADESÁTÉ VÝROČÍ VZNIKU KATEDRY TECHNICKÉ A INFORMAČNÍ VÝCHOVY

SERAfÍN Čestmír, ČR

Resumé

Příspěvek pojednává o historii Katedry technické a informační výchovy. Stručně popisuje její úspěchy ale i neúspěchy. Příspěvek je holdem katedře a lidem, kteří jí věnovali mnohdy celý svůj život, katedře, která dala vyniknout mnoha vynikajícím osobnostem a připravila pro učitelskou práci mnoho kvalitních pedagogů.

Klíčová slova: Katedra, technická a informační výchova, historie.

FIFTIETH ANNIVERSARY OF DEPARTMENT OF TECHNICAL AND INFORMATION EDUCATION

Abstract

This paper describes the history of the Department of Technical and Information Education. This paper describe of briefly the achievements and failures. The contribution is among the department and who often gave her all his life, the department, which has many excellent people to excel and prepare for the teaching work of many high-quality teachers.

Key words: Department, technical information and education, history.

1 Úvod

Posláním katedry technické a informační výchovy vždy bylo a bude poskytovat vzdělávání učitelům v oblasti technicky orientovaných předmětů, v oblasti moderních technologií a to i informačně komunikačních.

Výuka obecně technicky orientovaných předmětů vždy neodmyslitelně patřila k pedagogické fakultě, i když v kontextu dnešního pojetí vzdělávání se mnohdy od této myšlenky ustupuje. Lze polemizovat, zda je to přínosem pro přípravu učitelů či nikoli, ale to není cílem tohoto příspěvku.

Počátky

Rozvoj vzdělávání v centru střední Moravy je datováno do období tereziánských školních reforem. Za počátek historie olomouckého pedagogického školství lze datovat rok 1774, kdy byly zahájeny učitelské přípravné kurzy (učitelské preparandy). Vznik učitelských ústavů je pak datován rokem 1869, kdy vzešel v platnost Říšský školní zákon, na základě něhož vzniklo v Olomouci hned několik učitelských ústavů, jejichž zřizovatelem byl rakouský stát i řeholní řády a kongregace a rovněž olomoucké arcibiskupství (1).

Významným mezníkem v přípravě budoucích učitelů se stal dekret prezidenta republiky Československé z 27. října 1945, který uzákonil (1946) vysokoškolské vzdělávání učitelů všech stupňů. V roce 1946 tak vznikla olomoucká pedagogická fakulta jako součást nově obnovené Univerzity Palackého. Tato nově vzniklá fakulta

měla čtyři ústavy (Ústav pro výtvarnou výchovu, Ústav pro hudební výchovu, Ústav pro tělesnou výchovu a Ústav pro lidovou kulturu). Teprve od roku 1947 došlo k rozšíření pracovišť fakulty o dalších pět resp. šest ústavů (Ústav pedagogiky a didaktiky, Ústav předškolní výchovy, Ústav školní praxe, Ústav psychologický, Slovanský ústav a 1949 Ústav společenských věd). V dalších letech byly ve smyslu vysokoškolského zákona z roku 1950 ústavy přetvářeny na katedry, přičemž do roku 1953 existovalo na fakultě sedm kateder (Katedra pedagogiky, Katedra historie a občanské nauky, Katedry slovanských jazyků, Katedra matematiky, fyziky a chemie, Katedra přírodopisu a zeměpisu, Katedra výtvarné výchovy a hudební výchovy a Katedra tělesné výchovy) (1). Období, jež následovalo, nebylo vždy pro fakultu příznivé a její vývoj prošel několika základními zlomy - připomeňme reformu učitelského vzdělávání zákonem č. 31/1953 Sb. a vznik Vysoké školy pedagogické (1953) se dvěma fakultami (společenských věd a přírodních věd). Další reforma učitelského vzdělávání proběhla v roce 1959 - byly zrušeny Vysoké školy pedagogické a Vyšší pedagogické školy většinou transformovány do Pedagogických institutů. Přes nejasnost vysokoškolské přípravy na těchto institutech, je jejich vznik mezníkem v přípravě učitelů technicky orientovaných disciplín, neboť od září **1959** byla na Pedagogickém institutu v Olomouci jako jedna ze tří kateder založena **Katedra přírodních věd a výrobní práce (s oddělením matematiky, fyziky, chemie, biologie dítěte a základů průmyslové výroby)**. V té době Pedagogický institut vzdělával učitele pro všechny třídy škol s povinnou docházkou (1. - 9. ročník). Následné období bylo pro nově vzniklou katedru v mnohém velmi problémové. Vědní disciplíny se osamostatňovaly a vznikaly nové katedry, nebo se opět spojovaly a měnil se jejich název. V září **1961** byla na Pedagogickém institutu zřízena **Katedra výrobní práce** (vedoucím katedry byl **Eduard Táborský**). Od roku 1960 katedra zabezpečovala výuku výrobní práce jako součást společného studijního základu pro učitelství na ZDŠ a od roku 1961 výuku oborového předmětu Práce v dílnách (tento předmět byl zakrátko poté přejmenován na Základy průmyslové výroby).

2 Vývoj - rozvoj

Roku 1964 na základě Zákonného opatření č. 186/1964 Sb. byly Pedagogické instituty výrazně redukovány a v místech kde sídlily univerzity, včleněny do jejich svazku. Tak tomu bylo i v Olomouci, kde se Pedagogická fakulta stala čtvrtou fakultou Univerzity Palackého od 1. září 1964.

Vznikem Pedagogické fakulty jako součásti Univerzity Palackého v Olomouci je datován i vznik **Katedry základů průmyslové výroby**, která se tak transformovala z Katedry výrobní práce, jež působila na Pedagogickém institutu do roku 1964. Vedoucím katedry byl **Ing. Milan Štaiger** (v letech 1964 - 1971). V této době byla katedra personálně obsazena 1 odborným asistentem a 5 ostatními učiteli. Ve studijním roce 1970/71 bylo na katedře již 6 odborných asistentů

V roce 1971 s účinností od studijního roku 1972/73) byla Katedra průmyslové výroby spojena s Katedrou fyziky (ta vznikla na Pedagogickém institutu v roce 1962) - vznikla tak **Katedra fyziky a základů průmyslové výroby** (vedoucím katedry byl **Vojtěch Pliska**). Po odchodu V. Plisky do důchodu byl v roce 1978 vedoucím Katedry fyziky a základů průmyslové výroby ustanoven **RNDr. Zbyněk Kubíček**, který katedru vedl až do roku 1991.

V roce 1980 dochází ke vzniku **Katedry základů techniky**, která se vydělila z **Katedry fyziky a základů průmyslové výroby**, neboť garance výuky fyziky přešla

na Katedru fyziky Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého (dáno integračními záměry vedení Univerzity Palackého). Ve studijním roce 1980/81 pracuje na katedře již 7 odborných asistentů. V té době měla katedra toto personální obsazení: RNDr. Zbyněk Kubíček - vedoucí katedry, Ladislav Červinka, Jiří Kropáč, Petr Přikryl, Ing. Jeroným Liška, Evžen Růžička, Irena Šindýlková, Ing. Milan Štaiger a Eliška Kolovrátníková - samostatná odborná referentka. Katedra zabezpečovala výuku studijního oboru Základy techniky ve studiu Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů. Od studijního roku 1981/82 probíhala výuka podle inovovaných učebních plánů a osnov (dáno novým Zákonem o vysokých školách č.39/1980 Sb.). Charakteristickým rysem těchto nových učebních plánů a osnov je posílení teoretické a aplikační složky výuky budoucích učitelů včetně didaktik. Byly zavedeny nové disciplíny, např. Úvod do studia základů techniky, Ekonomika a řízení, Automatizace a kybernetika, Technická zájmová a tvořivá činnost, Technické výukové prostředky. Rozšířeny byly disciplíny Principy a systémy v technice, Elektrotechnika, a to zvláště možností volby předmětu Strojírenství nebo Elektrotechnika (počínaje čtvrtým ročníkem studia).

Významných úspěchů Katedra základů techniky v té době dosahovala i v oblasti vědeckovýzkumné činnosti. Členové katedry se podíleli na řešení dvou státních vědeckovýzkumných úkolů (PaedDr. L. Červinka a RNDr. E. Růžička) a dvou resortních úkolů (Ing. J. Liška, Ing. M. Štaiger a RNDr. Z. Kubíček). Tato vědecká práce se začala odrážet i v publikační činnosti. Bylo zpracováno několik učebních textů a řada metodických listů k výuce, především v souvislosti s novou koncepcí výuky na základní škole a gymnáziu. Mnoho statí bylo publikováno ve Sborníku prací Pedagogické fakulty UP v Olomouci - řada přírodní vědy a v AUPO matematika, základy techniky.

Do tohoto období spadají také počátky spolupráce s jinými vědeckými a odbornými pracovišti. Katedra spolupracovala především s Katedrou jemné mechaniky, optiky a optoelektroniky Přírodovědecké fakulty UP v Olomouci, a to jak při zajišťování výuky, tak především v odborné a vědecké činnosti. V průmyslové praxi měla katedra úzké styky s Uničovskými strojírnami v Uničově, Teslou v Litovli, koncernovým podnikem Tesla Pardubice a zejména s laboratoří pro výzkum technických materiálů při generálním ředitelství SIGMA Olomouc. Velmi plodná byla i spolupráce katedry se Středním odborným učilištěm strojírenským v Uničově a s Katedrou základů techniky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Řada členů katedry se aktivně podílela na akcích KPÚ v Olomouci a OPS v Olomouci, Šumperku a ve Vsetíně. Členové katedry byli i ústředními lektory pro školení učitelů základních škol a gymnázií pro nové pojetí výuky. V oblasti zahraniční spolupráce udržovala katedra kontakty se sekci polytechniky Vysoké školy pedagogické N. K. Krupské v Halle a s Univerzitou M. C. Skłodowské v Lublinu. Každoročně probíhaly výměnné studijní pobyty pracovníků katedry, výměnné pobyty studentů ale i účast na konferencích a odborných seminářích. Ve druhé polovině osmdesátých let se studenti katedry aktivně účastnili SVOČ (v roce 1989 dokonce studenti D. Lattner a B. Coufal získali v celostátním kole 2. místo).

Studijní rok 1989/90 patří k přelomovým rokům nejen na Univerzitě Palackého, ale i na její Pedagogické fakultě. Bezprostředně po celostátně vyhlášené stávce studentů se i na Katedře základů techniky projevovala studentská aktivita řadou shromáždění. Mezi zástupci studentů byli i studenti studující základy techniky: Jiří Křečan, Daniel Lattner, Bohuslav Coufal, Milan Hanuš, Martin Štainer (prezident SU), Bedřich Kvapil (akademický senát PdF UP a UP).

Odchodem Sovětských vojsk, jež působily na našem území „dočasně“ od roku 1968, došlo k redislukaci budov Univerzity Palackého. Počátkem 90. let minulého století získala univerzita objekty po Sovětské armádě (vojenské velitelství na Žižkově náměstí a historické budovy jezuitského konviktu v Univerzitní ulici). V srpnu 1990 se Pedagogická fakulta a tím i Katedra základů techniky (jen pracovní asistentů) přemístila do budovy na tř. 17. listopadu a v lednu 1991 do nově získané budovy na Žižkově nám. č. 5 (důsledek ustanovení Zákona o navrácení majetku řádům, kongregacím - tedy i olomouckému arcibiskupství) a to včetně dílen a laboratoří. Na projektování (místností, elektroinstalace, vodoinstalace, usazení strojů v dílnách) a dohlížení na dokončování stavebních prací se nejvíce podílel PaedDr. Jiří Kropáč. Stěhování majetku katedry byla nelehká práce všech jejích členů.

Ve studijním roce 1990/91 dochází na fakultě ke změnám v oblasti základních pracovišť - kateder. Katedra základů techniky má nové označení **Katedra technické výchovy**, byla zrušena Katedra didaktické techniky a pracoviště didaktické techniky bylo včleněno pod Katedru technické výchovy (katedra tím získala nové pracovníky PhDr. J. Geschwindera a RNDr. E. Kopeckou). Od roku 1994 pak bylo ale opět utvořeno Středisko didaktické techniky.

V roce 1991 má Katedra technické výchovy 9 odborných asistentů. V roce 1992 se vedení katedry krátce ujímá **Ing. Štěpán Urbanec, CSc.**, kterého ve vedení katedry od roku 1993 nahradil **prof. Ing. Otakar Sláma, DrSc.**

Katedra technické výchovy v té době zabezpečovala kvalitní přípravu učitelů pro práci se základními materiály – dřevo, kov, papír, plasty. Základem této přípravy se stala teoretická znalost vlastností materiálů a jejich laboratorní měření ve velmi kvalitně vybavené laboratoři. Dalšími oblastmi byla elektrotechnika a elektronika či kybernetika. Na katedře bylo vybaveno 13 specializovaných učeben, jejich technické vybavení ale ne vždy sneslo srovnání se středními školami (např. laboratoř výpočetní techniky měla 2 PC AT 286 a 1 PC AT 386).

V roce 1996 je personální obsazení Katedry technické výchovy v podobě 1 profesor, 1 docent, 6 odborných asistentů a 1 odborná pracovnice. V této fázi přichází jako vedoucí katedry **prof. Ing. Ján Stoffa, DrSc.** - osobnost technické výchovy, která výrazně ovlivnila chod katedry v dalších letech po vědecké i pedagogické stránce.

V polovině 90. let se výrazně posílil vědecký potenciál katedry. Členové katedry se aktivně zapojovali do výzkumných projektů a účastnili se řady mezinárodních konferencí. Výsledky vědecké práce s sebou přinášeli „ovoce“ nejen v podobě finanční, ale i v kvalifikačním růstu. V roce 2000 působili na katedře 2 profesori, 1 docent, 7 odborných asistentů a 1 odborná pracovnice. Od roku 1994 působí jako proděkan **doc. PaedDr. Jiří Kropáč, CSc.**, který v této funkci pracoval až do roku 2002.

3 Současnost

V roce 2001 se ujímá vedení Katedry technické výchovy **Ing. Čestmír Serafín, Dr.** Katedra je koncipována jako vědecko-pedagogické pracoviště, které se výraznou měrou podílí na produkci vědeckých výsledků fakulty. Její personální obsazení ve srovnání s jinými katedrami na fakultě je velmi kvalitní. V roce 2005 působili na katedře 2 profesori, 2 docenti, 7 odborných asistentů, 1 asistent a 1 odborná pracovnice.

Konec dvacátého a počátek dvacátého prvního století s sebou přináší změny ve struktuře studijních programů v negraduální přípravě učitelů. Technika se stává nemyslitelná bez spojení s informačními technologiemi a je tedy nezbytné, aby učitelé s technickou aprobací byli odpovídající mírou vzdělávání v této oblasti. Proto se ani

tento trend nemohl vyhnout Katedře technické výchovy. Řešením mnoha grantových úkolů se katedře dařilo modernizovat laboratoře a dílny a to speciálně v oblasti výpočetní techniky.

Změna v koncepci studijního oboru Technická výchova vedla ke snaze umožnit budoucím absolventům plně rozvinout své vědomosti a dovednosti, jak ve sféře všeobecně technicky pojatých předmětů, tak v informačních a komunikačních technologiích. Proto v roce 2004 došlo také ke změně názvu katedry na **Katedru technické a informační výchovy**.

Se změnou koncepce v přípravě učitelů (3) ve smyslu Boloňského procesu (4) došlo k postupnému zavádění strukturovaného studia učitelství na pedagogických fakultách (od roku 2004) tak, aby příprava v odborné složce gradovala i v navazujícím magisterském studiu a aby oborové didaktiky byly v navazujícím magisterském studiu součástí oboru. Katedra technické a informační výchovy v tomto období garantovala výuku v oboru Technická a informační výchova 3 profesory, 2 docenty, 8 odbornými asistenty s vědeckou hodností doktor nebo kandidát věd a musela restrukturovat tento obor na bakalářský a navazující magisterský obor a to v podobě:

- Bakalářský stupeň Základy technických věd a informačních technologií pro vzdělávání, kde cílem je v pregraduální přípravě vytvořit optimální předpoklady pro osvojení souboru kompetencí nezbytných pro uplatnění absolventa studia oboru, tj. jeho schopnosti připravovat jiné do života v informačně-technické společnosti 21. století. Pojetí této přípravy respektuje možnosti budoucího uplatnění v oblasti vzdělávání s bližším zacílením na současné potřeby ve vzdělávání.
- Navazující magisterský stupeň Technická a informační výchova, kde cílem je v rámci studia oboru učitelství poskytovat ucelené, profesně orientované magisterské vzdělání připravující absolventy pro výuku vyučovacích předmětů, tematických celků, kurzů či projektů z oblasti technické výchovy a technicky orientovaných předmětů, informační výchovy i informačních technologií ve školských institucích poskytujících vzdělávání.

S akreditací doktorského studijního programu Pedagogika vznikla katedře možnost podílet se na vědecké přípravě budoucí generace vysokoškolských pedagogů, což mělo i velký význam pro vlastní vědeckou práci pracovníků katedry. Katedra tak realizuje řadu vědeckých úkolů vyplývajících z podaných grantů (FRVŠ, GAČR, AIP atd.), pořádá i vědecké konference s mezinárodní účastí (Trendy Technického Vzdělávání, DIDMATTECH). Její profesori hostují na zahraničních univerzitách (Polsko, Slovensko) (5).

V akcentaci na rozvoj informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání katedra založila v roce 2005 **Odbor informační výchovy**, který je koncipován jako relativně samostatné odborné pracoviště, jehož vedoucím je **doc. PhDr. Miroslav Chráska, Ph.D.** Odbor informační výchovy garantuje výuku informačních a komunikačních technologií nejen pro obory garantované katedrou, ale i pro tzv. společný pedagogicko-psychologický základ všech učitelských oborů na fakultě. Díky péči PhDr. Milana Klementa, Ph.D. došlo k výrazné akceleraci informačních technologií nejen na katedře, ale i na celé fakultě. Zavedl centrální doménu pdf.upol, která na platformě Microsoft Terminal serveru 2003 umožnila rozvoj technologie tenkých klientů. V souvislosti s tím jsou na katedře provozovány tři terminálové servery. I jeho zásluhou došlo na fakultě v rámci projektu EDUROM k rozšíření bezdrátové sítě Wi-Fi.

Od roku 2003 působí jako proděkan doc. Ing. Čestmír Serafín, Dr. a od roku 2006 v této funkci působí i PhDr. Milan Klement, Ph.D. Od roku 2006 působí jako prorektor doc. PhDr. Miroslav Chráska, Ph.D.

Následující přehled udává aktuální personální stav Katedry technické a informační výchovy v roce 2009:

Profesoři

Prof. Ing. Veronika Stoffová, CSc.

Prof. Ing. Ján Stoffa, DrSc.

Docenti

doc. PhDr. Miroslav Chráska, Ph.D.

doc. Mgr. Jiří Dvorský, Ph.D.

doc. PaedDr. Jiří Kropáč, CSc.

doc. Ing. Čestmír Serafín, Dr. Ing-Paed. IGIP

Odborní asistenti

PhDr. PaedDr. Jiří Dostál, Ph.D.

Mgr. Martin Havelka, Ph.D.

RNDr. Miroslav Janu, Ph.D.

PhDr. Milan Klement, Ph.D.

Mgr. Luděk Kvapil, Ph.D.

PhDr. Ivona Procházková, CSc.

Asistenti

Mgr. Hana Blažková

Mgr. Jan Kubrický

4 Závěr

Katedra technické a informační výchovy je konsolidovaným vysoce kvalifikovaným vysokoškolským pracovištěm, které má ve strukturách univerzitních pracovišť své nezastupitelné místo. Dlouhodobě dosahuje vysokých výsledků ve vědecké práci, na kterou navazuje publikační aktivita, podložená v roce 2008 i založením vědecko-odborného časopisu *Journal of Technology and Information Education* (<http://jtie.upol.cz/>).

Nelze ve zkratce vystihnout všechny oblasti z historie, ale i současnosti katedry, všechny aktivity a činnosti jejich pracovníků ve prospěch katedry, ale i fakulty a univerzity - to nasazení nadšení pro věc, které je nesdělitelné. To vše a ještě více se odráží v každodenní práci, ve vědě, výzkumu i výuce, to se odráží v našich obsolventech. Proto poděkování přísluší všem bývalým i současným členům katedry, neboť jen díky nim katedra nejen existuje, ale má i svou budoucnost, má myšlenku a cíl.

5 Literatura

- (1) KOVAŘÍČEK, V. (ed.) *Pedagogická fakulta Univerzity Palackého 1946-1996 (Padesát let vysokoškolského vzdělávání učitelů)*. 1. vyd. Olomouc : PdF UP 1996, 82 s.

- (2) KOVAŘÍČEK, V. (ed.) *Pocta pracovníkům 1964-2006 Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci*. 1. vyd. Olomouc : PdF UP 2006, 150 s. ISBN 80-7182-205-1.
- (3) *Koncepce pregraduální přípravy učitelů základních a středních škol*. Praha : MŠMT [cit. 2009-06-05]. Dostupné na: <<http://aplikace.msmt.cz/AK/koncepce1.htm>>.
- (4) Boloňský proces - Vytváření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání. Praha : MŠMT [cit. 2009-06-05]. Dostupné na: <<http://www.bologna.msmt.cz/>>.
- (5) KOVAŘÍČEK, V. (ed.) *Kronika za léta 1990 - 2005 Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci*. 1. vyd. Olomouc : PdF UP 2006, 224 s. ISBN 80-7182-203-5.

Lektoroval: RNDr. Zbyněk Kubíček, CSc.

Kontaktní adresa:

Doc. Ing. Čestmír Serafín, Dr.

Katedra technické a informační výchovy, Pedagogická fakulta UP, Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc, ČR, tel. 00420 585 635 801, fax 00420 585 231 400, e-mail cestmir.serafin@upol.cz